

УДК: 172.15:929 Тесла Н.
Примљено: 20. 11. 2006.
Прихваћено: 10. 12. 2006.
Оригинални научни рад

Српска политичка мисао
број 3-4/2006.
год. 13. vol. 17.
стр. 161-174.

Драган Симеуновић
Факултет политичких наука, Београд

РОДОЉУБЉЕ НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Научник светског гласа и, можда, наш једини доказани гени-је, Никола Тесла је рођен 1856. године, у личком селу Смиљану крај Госпића, у тадашњој Аустрији, у породици угледног српског православног¹⁾ свештеника Милутина и његове жене Ђуке, рођене Мандић.

Загледан у будућност, Тесла је сав свој живот провео у грозничавом стваралаштву, ван свога времена, али увек свестан да је и део свога народа.

Његове забележене мисли говоре о томе да се поносио својим српским пореклом и родом, да је био истински родољуб и да је своје родољубље умео ускладити са својим универзалистичким погледом на свет, који је проистицао из његове огромне жеље да све што чини, чини само на добробит човечанства.

Тесла је с правом осуђивао претерани патриотизам као извор проблема међу људима, јер све што је претерано, па и оно што сматрамо добрим по нас и нашу заједницу, може шкодити другима, а Тесла је стремио успостављању таквог света У КОМЕ ЋЕ НЕСТАТИ СВЕ РАЗЛИКЕ КОЈЕ сметају људима да успоставе хармоничне односе и трајан мир.

У такве разлике убрајао је пре свега расне и националне особености које доводе до претеране љубави према себи и мржње према различитим од себе.

Родом с ветрометног Балкана, штавише, из “кржаве крајине” Лике која је симбол непрекидног ратовања за себе и још више за дру-

1) Никола Тесла је по рођењу крштен у храму светих апостола Петра и Павла Српске православне цркве.

ге, Тесла је рат доживљавао као највећу несрећу човечанства, која се притом да одстранити из будућности људског рода. Увидевши да разлике рађају проблеме међу људима, изградио је своју филозофију света у којој пацифизам, заснован на уверењу о могућности брисања свих разлика међу људима и стапању људи у једну расу и један род, игра важно место. Сходно својој механицистичкој филозофији природе, Тесла је веровао у могућност да људи, те “машине од меса”, како је закључио још у младости, постану попут робота и аутомата унисони у мишљењу и чак по спољашњем изгледу (“Човек је самопокретљив аутомат под дејством спољних утицаја”...). Ако је цикличност законитост природе, и ако су сви људи постали од једне врсте онда је логично да након иживљене разноврсности сви на крају поново постану исто. Ту иживљеност разноврсности и право на различитост која је израстала у покушаје права на поништење различитих од себе, Тесла није сматрао крајњим дометом у развоју човечанства. Напротив. Као припаднику малог народа који се током своје историје непрекидно морао да брани како би преживео и који је уз то, као слаб да господари, наизглед парадоксално, морао да брани и друге, чак јаче од себе, иако то није желео. Тесла је као генију природних енергетских феномена било јасно да и у друштвеној сфери постоје енергије и да су јачи, заправо, штедели своју животну и креативну енергију терајући слабије од себе, у овом случају српски народ, да их бране. Одрастао у породици у којој се неговала традиција рода и у којој је указивано на однос свог српског и других народа, Тесла је од детињства увиђао да су моћнији у позицији да енергију коју су уштедели потрошњом туђих енергија троше на сопствени прогрес. Отуда је разумљиво да човек који је попут Тесле стремио универзалном добру свих људи, заправо транспонује ту идеју о посебном добру у идеју општег добра. Ако туђини користе мој род да би живели боље, подизали палате, живели у миру и што је свакако за Теслу било најважније убрзавали развој науке и прогреса, колика је тек добит по људски род у целини ако сви усмере своје посебне енергије у том правцу, а то се може остварити само уколико се уклони рат и сваки други конфликт из међуљудских односа. Увидевши да велике друштвене катаклизме, попут ратова, не воде појединци већ народи, религије и расе, Тесла је предложио решење које је просто као и сва генијална решења. Да би нестали ратови међу нацијама, религијама и расама треба да нестану расе, религије и нације, а да остане само човек, а то је могуће не поништењем свих у корист једне расе, нације или вере, већ њиховим стапањем услед превазилажења разлика. То ће бити истински спас за све, а нарочито припаднике малих народа, какав је и српски, чија је дуга историја далеко више била историја колективне патње, него колективног тријумфа.

У том смислу, родољубље Николе Тесле није љубав само према свом посебном српском роду, већ је то љубав према људском роду уопште.

Да би то људи разумели и могли се одрећи своје посебности у корист своје општости, тачније, предности својих посебности у корист општости, они морају бити веома просвећени, сматра Тесла. Просвећеност ће учинити да се искорени осећај национализма, и, следствено томе патриотизма “из наших срца”, што је услов да се успостави трајан мир. Тесла, који није имао никаквог свог порода, уздигнут у својој надљудској мисији над сваком посебношћу, припадајући на основу својих проналазака корисних по све, а који не шкоде никоме, свима на свету, нуди појединцу уместо љубави према посебном роду, љубав према природи и научном идеалу. У једном високо просвећеном друштву будућности, у коме ће се скоро сви моћи посветити науци, док би роботи и аутомати обављали једноставне ствари служења, недостојне човека у смислу траћења његовог живота на безначајности, сасвим је природно да се наука уздигне на пиједестал обожавања. Потичући из граничарског народа који је морао да, не тек пуким сагињањем већ и својим животима служи јачима и њиховој сигурности, Тесла је пожелео да више никада нико слабији не служи јачем и његовом добру, а да запоставља своје добро, а то је могуће само у свету равноправних, сложних људи. Тамо где нема веће моћи нема ни насиља и рата, закључивао је Тесла. Тесла је и нехотице искористио као мисаону матрицу за свој проналазак складне будућности човечанства судбину свога рода, вођен својом жељом да се судбина његовог народа побољша онако како је једино могуће, а то значи тек уколико се побољша судбина свих људи, јер се то силом маленог народа очито не може постићи, ма колико назови патриоти махали том могућношћу.

Желећи да избегне немоћ малих колико и надмоћ великих, верујући да и једно и друго рађа несрећу. Тесла је спас и срећу човечанства видео у универсализму.

Огромна и бесплодна потрошња социјалне, а нарочито политичке, као могуће друштвено корисне енергије на рат мора бити замењена трошењем те енергије на прогрес и напоре за успостављањем трајног мира. Тек у друштву у коме се човек не буде оптерећивао мишљу ко је ко и у шта други верују, и колико је све то опасно по њега, моћи ће да се потпуно посвети стваралаштву чије, мање или веће потенцијале, поседује свако људско биће, веровао је Тесла,

Мир је резултанта позитивних људских енергија, а трајни мир међу свима подразумева трајно усмеравање свих енергија у том правцу.

Као апсолутни универзалиста и човек који није трпео компромисе, Тесла није тежио само отклањању национализма већ и патриотизма, кога је такође доживљавао као израз претераног обожавања посебности, у овом случају националне. Човек који је променио многе животне средине, који је рођен у земљи дифузног национално-државног идентитета као што је била Аустро-Угарска, морао је бити пријемчив за идеје универзализма колико и за љубав према своме роду.

Отуда, наизглед, контрасти на томе плану код Тесле. Отуда и полемике. Једни сматрају да је Тесла тек универзалиста, други, пак, да је страсни родољуб. Такве полемике су у крајњем излишне, јер је Тесла био, као и многи други велики људи који потичу из малих народа, рецимо наш Јован Скерлић, и једно и друго. Волео је сав људски род колико и свој српски. Није био од оних универзалиста који су брисали сваки свој идентитет, посебно национални, не желећи да знају ко су, шта су и одакле потичу. Као изданак рода који је био угрожен, син личког православног свештеника, Србина и просветитеља Тесли је укореењена доза патриотизма коју је сматрао својом обавезом и елементарном пристojношћу опхођења према средини из које је поникао.

Свест о томе да те нико не може волети као онај који ти је близак пробија из његових писама сродницима у Лици, а можда је највише дошла до изражаја приликом његовог боравка у Београду, где је наишао на одушевљени дочек сународника. Отуда, из истоврсног осећања блискости, и његово одушевљење Змајем и његовом поезијом и његов преводилачки труд који је ништа друго до израз патриотизма. То је Тесла као човек од крви и меса. Но, као научник, Тесла нема друге визије до универзалистичке као једино рационалне визије спаса човечанства. Свестан да научни проналасци све више служе разарању живота и онога што је човек створио, Тесла је streпео од катаклизме и није видео друге алтернативе свеопштем уништењу сем трајног и општег мира. При томе је увиђао да научни проналасци све више бивају злоупотребљавани у ратне сврхе и настојао да употреби свој лични ауторитет да бар неки од његових проналазака не буде употребљен за убијање невиних људи и разарање цивилних објеката. Мада су новине објављивале да је пронашао страшна разарајућа средства, сви његови војни патенти су махом у вези са средствима која се користе за заштиту или командовање, а не за убијање. Тесла због тога није мањи, већ само већи. Заљубљен у људски род у целини, дао је реч човечанству да ће бити на страни мира: “Као Џон Раскин, и ја изјављујем да нећу убити нити повредити ниједно живо биће без потребе, нити уништити било коју див-

ну ствар, већ ћу тежити да сачувам све што је драгоценост и живо и да негујем природну лепоту на Земљи.”

Неко ће можда сматрати да је Тесла био недоследан зато што је био и захвалан српском роду из кога је поникао и тежио брисању свих нација и религија. Не, он је као научник заправо, раздвајао оно што је била реалност од онога што је пројекат до кога се може стићи тек у далекој будућности. Није био од оних који се живећи сада понашају као да живе у будућем земаљском рају. Зато је у предвечерје Другог светског рата, који је у основи био расистички осмишљен рат, и рекао: “Мир може наступити једино као природна последица свестраног просвећивања и стапања раса, а ми смо још увек **далеко** од тога блаженог остварења (подвукао Д. С.).” Дакле, господо, расе још задуго остају, ма колико и ја сам био за безрасно друштво, али не и за тај начин, поручује он онима који хоће да униште непожељне расе, међу којима и његову. Ту се види разлика између Тесле, који је бивајући против расе као појма и одређења, заправо против свих раса, и између оних који су тек против неких раса. Док многи универзалисти јавно или прећутно заговарају превласт или чак опстанак само једне расе, Тесла спада у оне који теже стапању свих раса у просвећено, расом неоптерећено људство. Колико му је у томе могло инспиративно послужити америчко друштво и добра али, заправо, нереализована прича о мелтинг поту, тешко је закључити.

Пут који води ка томе је пут окретања бољем животу, а не зависти и отимању од других. Томе могу допринети, у највећој могућој мери, наука и научна открића.

Свестан да се многи заклањају иза патриотизма као фразе која им омогућује да причајући о добру своје заједнице заправо не мисле о добру других, и да то води и изоловању и конфликту, Тесла у децембру 1914. године, када се Први светски рат увелико захуктао, каже: “Докле год буде различитих националности, биће и патриотизма. Тај осећај мора бити искорењен из наших срца, пре него што се успостави трајан мир. Његово се место мора испунити љубављу према природи и научном идеалу. Наука и откриће велике су снаге које ће довести до његовог окончања”.

Величанственој хармонији космоса доликује боље човечанство. Тесла није сумњао у људски род, он ни на једном месту у својим написима није исказао антрополошки песимизам. Напротив, људи су рационални. Тесла се бавио само питањем имања свести о предности мира, али није схватао ни важност ни несталност људске воље као доказа човекове природности која подразумева извесну агресивност и ирационалност.

Постоје две струје тумача Теслине мисли и његових политичких и филозофских опредељења. Једна углавном пренаглашава његову љубав према српском роду, а друга га настоји представити као универзалисту без икаквих националних и патриотских осећања.

Недостатак обе врсте интерпретација Теслиних погледа је у пренаглашавању једне димензије његових ставова или, чак, и у потпуном игнорисању других димензија. Напросто се у тим симплификацијама губи из вида да је Теслина мисао уопште, па следствено томе и његова друштвено-политичка мисао, комплексна, а не проста. Ништа код Тесле, па ни његови политички погледи, није било ослоњено на монокаузалност, јер је он напросто био човек који је истовремено видео више ствари и притом их јасно разликовао.

Отуда су у праву и они који тврде да је Тесла био родољуб са снажним патриотским осећањем, као и они који тврде да је био космополита и универзалиста. Само што је он свој патриотизам резервисао за своја сећања и носталгију за родом и народом из кога је поникао, а свој универзализам пак везивао искључиво за будућност и то далеку.

То потврђује анализа свих његових пригодних текстова и бежежака на те теме.

Рецимо, када је, већ стекавши светску славу, из САД отпутовао за Европу да би по позиву одржао предавања о својим изумима у Лондону и Паризу, посетио је и свој родни крај, пре свега да би видео своју тешко оболелу мајку Ђуку, која је током његовог боравка и преминула. И поред тога, смогао је снаге да одржи обећано предавање у Загребу, а посебно важан му је био сусрет са српском студентском омладином. Када је од групе београдских професора и инжењера позван да посети Београд, одазвао се том позиву с необичном радошћу: “Колијевка мојијех дједова, Краљевина Србија.... пријестоница Србинова, позива ме - то је одликовање за мене велико и ништа ми на свијету, у животу моме, неће бити драже од овог одликовања. Ја сам срећан што сам Србин, и тијем именом поносићу се довијека.”

Током своје једине, али и за њега и за грађане Београда незаборавне посете главног града Србије (од 1. до 3. јуна) током 1892. године, Тесла је испољио за њега неуобичајено много емоција. Наишавши на топлу атмосферу као нигде до тада, човек који је свуда наилазио на поштовање, па и оно највеће, суочио се с нечим новим за њега, с масовно испољеним емоцијама према њему, тачније с искреном љубављу свога народа коју неће више нигде пронаћи и која му је очигледно тако много недостајала у животу. И Никола Тесла је, као и сви људи од крви и меса, требао љубав у ма ком обли-

ку. Запљуснут њоме једнако колико и дивљењем Београда, ни најмање није крио своје узбуђење. Много више од високог одликовања које му је подарио краљ Александар Први Обреновић значило му је бурно клицање студената у згради Велике школе. Одликовања је у Теслином животу било и пре и после тога, али љубави мало. Остало је забележено да се Тесла, дирнут тако искреним и топлим дочеком видно потресао и загушен од емоција није успео читав минут проговорити ни једну реч. Када се обратио српској високошколској омладини, из њега су провалиле његове емоције прожете снажним националним осећањима: "...Своју радост, коју овога тренутка осећам, не умем да вам искажем, али се радујем што могу овом приликом да пред вама, мила браћо, изразим свагда своје најмилије задовољство, да сам био и да вазда остајем само Србин и ништа више. Дешава се, господо, да човек, удаљен од своје отаџбине, занет послом каквим се ја занимам, по каткад сметне с ума своје име, своју народност и своју отаџбину. Али тога, господо, код мене никад није било, а надам се да неће и не може бити. Ако се и не налазим међу вама, да као и ви што више привредим на олтару српске мисли, ја радим други посао, на други начин прослављам име српско, и на други начин радим и трудим се, да колико могу и ја што корисно привредим своје народу и својој милој браћи. ... Браћо и другови! Хвала вам толикој пажњи и одликовању. У вама гледам ја младо Српство, које има да ради на општем задатку свију Срба. Ви сте будућност Српства. Ја сам - као што видите и чујете - остао Србин и преко мора где се испитивањима бавим. То исто треба да будете и ви, и да својим знањем и радом подижете славу Српства у свијету". Не само што је у свом стручном и релативно кратком обраћању студентима Тесла нашао за сходно да више пута нагласи да је Србин, него је и у другим приликама инсистирао на тој чињеници.

Можда је најтипичнији пример Теслиног емотивног реаговања на препознато осећање доживљаја поноса код Срба зато што он припада баш њиховом роду, његов сусрет са песником Јованом Јовановићем Змајем, кога је необично ценио.

Током уприличеног Теслиног и Змајевог сусрета, пред више од стотину званица, и сам узбуђен због свести о историјском значају Теслине посете и њиховог срастања, Јован Јовановић Змај је хтео да подвуче значај овога тренутка по њега тиме што је први пут у животу јавно прочитао своје стихове посвећене Николи Тесли, његовом боравку у Београду, али који су били и порука свим Србима како треба да се односе својим сународницима ма где они били:

.....

“Стоји стабло, стоји Српство,
мајка сваком листу-сину;
Најсвежији лист му трепну,
Па одлете у даљину,

...

“Београд је данас сретан
Рукујућ се с српском диком
И открива срце своје
Пред Србином, велебником”.

....

Ганут Змајевим стиховима који су наглашавали Теслину припадност српском народу, млади геније је очевидно потресен толиком чашћу заплакао и пољубио Змаја у руку. С њим су плакале и званице. Ако постоји нешто племенито и чисто (свето) у доживљају националне истоврсности и блискости онда се то у Србији десило у том тренутку.

Теслина здравица је била изречена уздрхталим гласом, а завршио ју је следећим речима: “Имам неке идеје, надам се да ћу их оживотворити, па кад успијем свијет ће се томе морати поклонити, а за мене ће то бити највећа срећа, што ће то бити дело једног Србина”. Иако је током те здравице говорио и о својим проналасцима њу није одликовала доза нарцисоидности која је обележавала Теслине јавне наступе и коју су му често пребацивали. Напротив, скромност у приступу дOMETИМА свога рада и нагласак на националном припадању остала су као обележја тога говора. Као да је извесна нарцисоидност код Тесле до тада и касније била компензација за изостанак љубави и код оних који су га веома поштовали, те да је тада, током посете Београду, и нарочито приликом сусрета са српском омладином и Змајем, када је искрена љубав према њему помешана са највећим могућим поштовањем његовог генија тако снажно нахрупила према њему, Тесла је онај простор који је вербално попуњавао истицањем свога ја, изненада попунио оним чиме је требало - узвраћањем љубави.

Касније, пред француским новинарима, Тесла ће на питање о Србији и Србима изјавити да “часови што сам их међу њима провео у Београду, то су заиста најлепши часови мога живота”.

Да је то искрено мислио потврђују чињенице. По повратку у Америку Тесла, иако преокупиран својим научним радом и важним проналасцима, страшно се бацио на превођење Змајевих песама, и

чак стигао да пише и о српској историји. Тако је настао и Теслин есеј из 1897. године о горкој судбини и робовању српског народа у коме Тесла интерполира Змајеве стихове и мисли у своје интерпретације косовске и посткосовске трагедије српског народа. С мером и достојанством великог сина свог малог народа, Тесла је настојао Американцима представити сву величину и жртву Срба у њиховој борби за своју и туђу слободу. Притом је, не без горчине и емоција, констатовао да су Срби вековима гинули на бранику Европе чувајући хришћанство и цивилизацију Европе од варварских таласа који би је потопили да није било српских мишица, али и српске крви и одсечених српских глава, и вековног лелека српских мајки, а да су просвећенији и историјски срећнији народи Европе гледали само да Србе још више искористе без намере да им иоле захвале на било чему. Иако атеиста, Тесла често подсећа Европу на то да није тачно да су се Срби борили зато што су морали да се боре због себе, већ да су мислили на судбину целог европског хришћанства и да је о томе остало и превише трагова. То је, уосталом, и један од разлога што, иако свештенички син, Никола Тесла није одвећ марио за светске црквене ауторитете, па, на крају крајева, ни за саму цркву.²⁾

У свом есеју који је заправо посвећен Змају као, по Теслином мишљењу, највећем српском песнику, на самом почетку каже: “Тешко да постоји народ који је доживео тужнију судбину од српског. Са висине свог сјаја, када је царство обухватало готово цео северни део балканског полуострва и велики део који припада Аустрији, српски народ је гурнут у безнадежно ропство после тоталног боја на Косову 1389. године против надмоћнијих азијатских хорди. Европа неће никада моћи да исплати велики дуг који има према Србима што су они, жртвујући и сопствену слободу, зауставили тај варварски продор. За Европу мој српски народ био је грудобран, а она му је узвратила ропством”.

Тесла је сматрао да је култ хероја врло особен култ у српском народу. По њему сви хероји по нечему личе један на другог, али су српски хероји увек веома особени. Посебно је био импресиониран ликовима Милоша Обилића и Марка Краљевића.

Милоша је сматрао јунаком над јунацима, човеком који се само једним јединим подвигом доказао за сва времена и уздигао изнад свих, не само српских, већ и других знаменитих јунака. Поређења Милоша Обилића са другим, посебно са туђим херојима, код Тесле су на самој граници субјективног и објективног, рецимо као

2) Иако атеиста, Никола Тесла је од једног дела својих обожавалица који су после његове смрти основали Теслину цркву, тим чином проглашен за божанство. Види: “Теслион”, бр. 1/2006, с. 11.

кад га пореди с Муцијем и Леонидом. За њега је он већи од њих, “јер Обилић не умире лаком смрћу на бојном пољу као Грк, већ своје одважно дело плаћа смрћу под страшним мукама”, на које се унапред спремио. Управо то, та спремност Срба на апсолутну жртву себе самог, а у корист других, оно је што фасцинира Теслу код српског народа. “Није стога чудо што је поезија народа који је могао да створи такве јунаке проткана духом племенитости и херојства”, закључује Тесла свој трактат о Обилићу.

За њега је Марко Краљевић јунак каснијих времена, времена индивидуалног ината и индивидуалне непокорености у времену ропства. Његово јунаштво је пре свега, по Тесли, доказ његове личне слободе од које народ има мало користи сем утехе задовољштином наслађивања тријумфом “нашег човека” над јачим, који није и бољи зато што је јачи, већ му се само тренутно посрећило да је надмоћнији. Бити бољи и доказати то у времену потчињености, ма каквим па и физичким надметањем, импулс је свести српског народа који је преточен у народну сагу о Марку Краљевићу. Он је само персонификација прегнућа целог народа да препозна и поврати свој квалитет и да одиста буде бољи. Отуда и Тесла уочава да је поента у епској осмишљености Марка Краљевића управо у стиху који изговара Марко победивши Мусу: “Тешко мени до Бога милога, где погубих од себе бољег”. На путу међу слободне народе Срби нису имали право на грешку. Повратак слободи целог народа подразумевао је да Србин одистински, а не само формално буде бољи, иначе успех је могао изостати као што је увек и изостајао када се у неуспешним устанцима није испоштовао тај принцип.

Покушаји да се механички раздвоји Теслино мишљење на некакав “рани, патриотски” период у његовом животу, и познији, “зрели и универзалистички” период, не само да не делују довољно научно, већ нису ни примерени чињеницама. Штавише, понеки од тих покушаја личе на марксистичку есхатологију о “младом” и “зрелом” Марксу.

Да је, заправо, целог свог живота Тесла гајио своја национална осећања, а да је притом веровао у будућност без нација потврђују многи његови лични записи, као и записи о њему.

Иако је, на пример, почетком Првог светског рата написао оне чувене речи о потреби нестанка национализма и патриотизма, у истом периоду Тесла сасвим спонтано и често наглашава да је Србин. Тако, на пример, у свом писму Џорџу Мангосу, уреднику листа “Канзас”, од 11. јуна 1921. године, Никола Тесла пише: “Драго ми је што се интересуете за мене, али морам да вас обавестим да сам ја Србин, а верујем да је грешка у вашем листу, јер је провин-

ција у којој сам рођен да(нас?) (вно?)(била?)³⁾ под Аустроугарском, па је новинар вероватно отуда закључио да сам ја Аустријанац. Не! Ја сам увек био Србин”.

Змају се Тесла посебно одужио и тако што је у америчком часопису “Век” објавио слово о њему (“Zmaj Jovan Jovanovich the Chief Serbian Poet of Today”), његову исцрпну биографију, која обухвата чак и Змајево детињство и мало описиване почетке његове песничке каријере, а не само његове најважније песничке домете. Желећи да Змајеве песме представи што бољим, а своје преводе недовољно стиховним и мање изражајним у поређењу са снагом оригинала, Тесла је о Змајевим песмама записао и ово: “Толико су суштински српске да их је готово немогуће превести на други језик”.

Од Теслиних превода Змајевих песама засигурно је сачуван превод песме “Три хајдука” (“The Three Giaours”). Симптоматично је да је Тесла притом реч хајдук превео на енглески као *giaour*, што је реч изведена из изворно арапске речи гавур, односно из турске речи ђаур, каурин, и значи и на енглеском исто што и на ова два језика - хришћанин, односно неверник. Изгледа сасвим вероватно да је Тесла притом имао на уму значење речи каурин, односно ђаур на српском језику, у коме она не значи само хришћанин, неверник, већ је и ознака за Србина у турском добу. Тиме је већ у наслову песме Тесла нагласио да се ради о три Србина и њиховим јуначким подвизима.

Теслина брига за човека и човечанство и љубав према њима није плод његових позних година, а још мање, како то неки наводе, брига због себе. Тесла јесте веровао да ће живети сто година, али та чињеница има мало везе с његовим настојањима да помоћу струје високог напона допринесе лечењу људи. Наиме, још 1889. у доба док је био млад и крепак, Тесла објављује резултате проучавања физиолошког дејства струја високе фреквенције на човечије тело и предлаже њихову употребу у лечењу.

Влада Краљевине Југославије је помагала скромно, али редовно, с пар стотина долара месечно, чак и у време свог рада у емиграцији. Томе је могла допринети чињеница да је члан Краљевске владе у избеглиштву био Сава Косановић, Теслин рођени сестрић, тачније најмлађи син његове сестре Марице Косановић, који је од септембра 1941. боравио у САД и бринуо о Тесли. Никола Тесла је пак високо ценио краљевску породицу Карађорђевић. Познато је да је краља Александра Карађорђевића сматрао успешним др-

3) Наставци речи у заградама су могући завршени речи, а дати су према мишљењу лектора.

жавником и истинским ујединитељем Срба, Хрвата и Словенаца и искрено је ожалио његову смрт⁴⁾.

Никола Тесла је био уверен у везу хармоније и прогреса. Врло рационално је много пута разлагао своје уверење да би човечанство напредовало много брже у свом развоју када би се успоставили хармонични међудржавни и међуљудски односи. Склад, по њему, подразумева јединство и отуда је био против разлика међу људима, а још више против ма какве политике која се заснивала на расним или националним разликама. Како је највећи израз нехармоније рат, природно је што је Никола Тесла био велики противник ратова, сем у одбрамбене сврхе. Апсолутни пацифиста, као Ајнштајн у једном периоду свог живота, ипак није био.

Извор хармоније и склада у васиони је јединствен, тачније, по Тесли “у Васиони постоји неко језгро откуда добијамо сву снагу, сва надахнућа, оно нас вечно привлачи, ја осећам његову моћ и вредности које оно емитује целој Васиони и тиме је одржава у складу”. Одатле, из тог центра, нама људима и природи долази сва енергија. Одбијајући да, као верник науке тај центар назове Богом, Никола Тесла је признавао : “Ја нисам продро у тајну тог језгра, али знам да постоји”. Код других људи управо у тој тачки почиње религиозност, онда када схвате да не могу да проникну у тајну функционисања васионе, нити њеног настанка и смисла. Покушавајући да центру васионе да некакав материјални атрибут, Никола Тесла ће рећи: “мислим да је то светлост”, а кад покушава да га “схвати духовно”, онда је то за њега “лепота и самилост. Онај који носи у себи ту веру осећа се снажан, рад му чини радост, јер се осећа једним тоном у свеопштој хармонији”. Теслу ће, ипак, тек пред крај живота ипак заинтересовати, па и импресионирати будизам, о чему је код нас писао Владета Јеротић.⁵⁾

О Богу није говорио никада⁶⁾, чак га није призивао ни у најопаснијим ситуацијама када је могао изгубити живот. У преживљавању без призивања Бога је уживао као у тријумфу Човека. Док су други хтели да човек постане див, Никола Тесла је хтео да човек постане Бог. Несумњиво је своју улогу у томе сматрао значајном.

4) Постоји и недовољно документована анегдота да је због тога што је “на свој начин” учествовао у транспорту Теслине личне заоставштине, коју је званично организовао Теслин сестрић Сава Косановић, који је иначе 1946. постао први амбасадор ФНРЈ у САД и Мексику, један чувени београдски фотограф који је допремио у Београд слику Александра Карађорђевића, која је до Теслине смрти стајала у његовој хотелској соби, осуђен на неколико година затвора.

5) Владета Јеротић, Никола Тесла - психолошки портрет, *Дарови наших рођака*, књ. трећа, Просвета, Београд, 1999, с. 105 и даље.

6) Јеротић, В, нав. дело, с. 102.

Литература

В. Јеротић, “Никола Тесла - психолошки портрет”, у *Дарови наших рођака III*, Просвета, Београд
“Теслион”, Београд.
Архивска грађа.

Резиме

Рад показује да је Никола Тесла неконфликтно неговао и патриотизам и општечовечански универзализам, што оповргава једностране интерпретације које су наглашавале само један аспект.

Кључне речи: *Никола Тесла, патриотизам, универзализам*

Summary

In this paper it is shown that Nikola Tesla fostered unconflictual views of both patriotism and all humanity-related universalism, disproving one-sided interpretations that had emphasized only one aspect of his views.

Key Words: *Nikola Tesla, patriotism, universalism.*